

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Oppivelvollisuus laajenee – vastauksia etukäteiskysymyksiin

Opetus- ja kulttuuriministeriön
webinaari 9.2.2021

Piritta Sirvio, hallitusneuvos
Opetus- ja kulttuuriministeriö

 **Oppivelvollisuuden
laajentaminen**

Oppivelvollisuuden kohderyhmä

- K: Varmistan, että maksuttomuus lukiossa ensi syksynä koskee vain vuonna 2005 syntyneitä ja nuorempia. Ei esimerkiksi ammattikoulusta lukioon vaihtavia lukion aloittajia, vaan he joutuvat ostamaan kirjansa ja tietokoneensa itse?
 - V: Juuri näin, oppivelvollisuuden laajentaminen ei koske sellaisia nuoria, jotka ovat päättäneet nykyisen oppivelvollisuutensa ennen 1.1.2021. Syntymävuosi ei ole ratkaisevaa, vaan perusopetuslain mukaisen oppivelvollisuuden päättyminen.

Siirtymä perusopetuksesta

- K: Jatkavatko 9. luokalla ilman peruskoulun päättötodistusta jääneet opintojaan omassa peruskoulussaan vai jatkavatko he aikuisten perusopetukseen? Tuleeko kunnille velvoite järjestää aikuisten perusopetus itse tai yhteistyössä jonkun toisen toimijan kanssa?
 - V: Jos oppivelvollinen ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, hän ei voi jatkaa oppivelvollisuuden suorittamista ns. ”lasten” opetussuunnitelman mukaisessa perusopetuksessa. Hän voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla aikuisten perusopetukseen tai valmentavaan/tutkintokoulutukseen, jos oppivelvollisella katsotaan olevan perusopetuksen oppimäärän puuttumisesta huolimatta tähän tarvittavat valmiudet. Kunnille ei tule velvollisuutta järjestää aikuisten perusopetusta.

Aikuislukion maksuttomuus

- K: Jos oppivelvollisuusikäinen nuori hakee painavista syistä aikuislukioon ja hänet sinne hyväksytään. Onko tällaisessa tapauksessa aikuislukion myös toteutettava ko. opiskelijan opetus maksuttomasti?
 - V: Kyllä, maksuttomuus koskee myös aikuisille tarkoitettua lukion oppimäärää suorittavia. Alle 18-vuotias hakija voidaan ottaa suorittamaan aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää ainoastaan hakijan terveydentilaan tai henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyvästä perustellusta syystä.

Valinnaisten opintojaksojen maksuttomuus

- K: Kattaako maksuttomuus myös koulukohtaiset valinnaiset opintojaksot?
 - V: Opintojakson pakollisuudella/valinnaisuudella ei ole ratkaisevaa merkitystä maksuttomuuden suhteen. Lähtökohtaisesti kaikki opetus on maksutonta, mutta opintoja täydentävistä vapaaehtoisista toiminnoista (esim. retkien matkakustannukset ja pääsymaksut) voi periä maksuja. Myös ns. pakollisiin opintoihin voi kuulua vapaaehtoisia retkiä, joista voidaan periä maksuja.

Paljonko voi valita opintojaksoja maksuttomasti?

- K: Kuinka paljon opiskelija voi maksutta valita opintojaksoja? Onko maksuttomuudella rajaa, eli saako opiskelija opiskella ilmaisoin oppimateriaalein yli 150 opintopistettä ja meneekö jossain raja?
 - V: Maksuttomuudelle ei ole säädetty tutkintokohtaista ylärajaa.

Kaksoistutkinto

- K: Kuinka tätä sovelletaan kaksoistutkintolaisiin? Kuuluuko heille myös lukion osalta maksuttomat oppimateriaalit?
 - V: Kaksoistutkintoa suorittavilla maksuttomuus kattaa molemmat tutkinnot. K: Koulutuksen järjestäjä saanee kaksoistutkinnossa vain ammatilliselle koulutukselle määritellyn (pienemmän!) opiskelijakohtaisen materiaalikorvauksen? Olisiko tätä mahdollisuus korjata?
 - V: Rahoitus määräytyy sen koulutusmuodon mukaisesti, jossa opiskelija luetaan rahoituksen perusteeksi. Erillistä rahoituksen korotusta kaksoistutkinnon suorittajien osalta ei ole. Opintojen suoritus aika on tällöin tyypillisesti pidempi, mikä lisää rahoituksen määrää.

Opiskelijan valinnanmahdollisuus materiaaleissa?

- K: Jos opettaja tai oppilaitos päättää, että tässä aineessa käytetään kirjaa ja opiskelija haluaakin digikirjan tai päinvastoin. Onko toisen version maksaja kunta vai opiskelija?
 - V: Koulutuksen järjestäjä päättää, missä muodossa se tarjoaa maksuttomat materiaalit opiskelijoille. Koulutuksen järjestäjä voi halutessaan tarjota myös erilaisia vaihtoehtoja, esimerkiksi perinteisen kirjan tai e-kirjan, mutta opiskelijalla ei ole oikeutta vaatia materiaalia tietyssä muodossa.

Opintojen keskeyttäminen ja materiaalit

- K: Jos opiskelija jättää kesken valitsemiaan opintojaksoja, joihin on saanut oppikirjat, voiko häntä pyytää palauttamaan saamansa kirjat tai jopa laskuttaa niistä?
 - V: Laki ei edellytä, että opiskelija saa oppimateriaalit itselleen omaksi. Opiskelija (myös muut kuin keskeyttäneet) voidaan velvoittaa palauttamaan saamansa oppimateriaalit opintojakson päätyttyä.

Tietokoneet

- K: Tuleeko koulutuksen järjestäjän hankkia kaikille opiskelijoille tietokoneet?
 - V: Laissa ei nimenomaisesti säädetä, että jokaiselle opiskelijalle tulee hankkia tietokone (opetuksen edellyttämät työvälineet). Kustannuslaskelmissa lähdetään kuitenkin siitä, että jokaiselle opiskelijalle annetaan tietokone käyttöön opintojen ajaksi. Kustannuslaskelmissa yhden tietokoneen käyttöäksi on arvioitu neljä vuotta.
- K: Mikäli opiskelija ei halua oppilaitoksen tietokonetta ja sitoutuu käyttämään omaa tietokoneettaan, voidaanko hänelle maksaa tästä käyttökorvaus?
 - V: Lakisääteistä estettä tällaisen korvauksen maksamiseen ei ole, mutta lähtökohtaisesti opiskelija voi halutessaan käyttää myös omia välineitään, eikä tästä tarvitse maksaa opiskelijalle käyttökorvausta.

Nettiyhteys

- K: Onko koulutuksen järjestäjän velvollisuus hankkia opiskelijalle nettiyhteys kotiin, jos sellaista ei ole ja sitä tarvitaan opiskelussa?
 - V: Useimmilla opiskelijoilla on käytettävissään nettiyhteys kotona tai kännykässä. Lähtökohtaisesti opiskelijat voivat käyttää näitä jo käytössään olevia nettiyhteyksiä. Koulutuksen järjestäjän tulee kuitenkin hankkia opetuksen edellyttämät välineet, joten jos opiskelijalla ei ole käytössään nettiyhteyttä ja opetukseen osallistuminen sitä edellyttää, tulee koulutuksen järjestäjän tarjota myös nettiyhteys.

Maksuttomat ateriat asuntolassa

- K: Sisältääkö koulutuksen maksuttomuus koulutuksen järjestäjälle velvoitteen tarjota oppilaitoksen asuntolassa asuville oppivelvollisille opiskelijoille kaikki ateriat?
 - V: Asuntolaopiskelijoiden oikeus aterioihin ei muutu. Sisäoppilaitosmuotoisessa koulutuksessa säilyy oikeus muuhun päivittäiseen ruokailuun.

Viranomaismaksut, ajokortti

- K: Koskeeko maksuttomuus myös viranomaismaksuja, esim. logistiikan pt ajokorttimaksut?
- K: Vissa grundexamina t.ex. grundexamen inom sjöfart kräver speciella läkarintyg, vaccinationer mm. Faller kostnader för dessa inom ramen för den förlängda läroplikten? Och om svaret är ja så hur görs det i praktiken, via studerandevården?
 - V: Maksuttomuuden piiriin kuuluvat myös tutkinnon suorittamiseksi välttämättömät alakohtaiset pätevyudet ja työelämän lupakortit, kuten työturvallisuuskortti, ensiapukortit, tulityökortti tai hygieniapassi. Myös tutkinnon suorittamiseksi edellytettävät viranomaismaksut, ajokorttimaksut ja lääkärintodistukset kuuluvat maksuttomuuden piiriin.

Opintoja täydentävät retket

- Kysymyksiä:
 - Liikunnanohjauksen perustutkintoon sisältyy valinnaisiin ammatillisiin opintoihin luontoliikuntaretkiä esim. Lappiin. Voiko opiskelijoilta periä maksuja em. matkoihin tai majoitukseen liittyvistä kustannuksista?”
 - Koulutuksenjärjestäjän oikeus periä kohtuullisia kustannuksia opiskelijoilta esim. lukion järjestämiltä kv-matkoilta?
 - "Miten käy lukioiden opinto-ohjaukseen kuuluville korkeakouluvierailuille? Ennen on kerätty opiskelijoilta raha, miten oppivelvollisuuden pidentämisen jälkeen? Kuka vierailut kustantaa (bussi kyydit, ruoka?)
 - Entä kieliin kuuluvat retket? Kuka kustantaa vai pystyykö tällaisia enää järjestää?”
- V: Opintoja täydentävien vapaaehtoisten opintoretkien matka- ja majoituskustannuksista voidaan periä kohtuullisia maksuja. Opetus on aina maksutonta.

Vahingonkorvausvelvollisuus

- K: Miten tulkitaan vastuut, jos opiskelija hävittää/hajottaa käytössään olevan kannettavan tietokoneen tai muuta kalliimpaa laitteistoa?
 - V: Opiskelijan velvollisuuteen korvata aiheuttamansa vahinko sovelletaan vahingonkorvauslakia. Pääsääntöisesti tahallisesti tai huolimattomuudesta aiheutettu vahinko on korvattava. Vahingonkorvauslain mukaan alle 18-vuotias on velvollinen korvaamaan vahingosta määrän, joka hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa, teon laatuun, vahingon aiheuttajan ja vahingon kärsineen varallisuusoloihin sekä muihin olosuhteisiin katsoen harkitaan kohtuulliseksi.

IB-lukio

- K: IB-lukioon tulee myös ulkomaalaisia opiskelijoita. Heitähän ei oppivelvollisuus koske, mutta onko heilläkin maksuton koulutus oppimateriaalien/tietokoneiden suhteen?
 - V: Oppivelvollisuus ja oikeus maksuttomaan koulutukseen ovat toistensa vastinpari. Oikeus maksuttomiin materiaaleihin koskee vain oppivelvollisia (Suomessa vakinaisesti asuvia).
- Miten IB-opiskelijoiden loppukoemaksut ja oppimateriaalien hankkiminen on huomioitu?
 - Maksuttomuus koskee myös IB-lukioiden oppivelvollisia materiaalien ja loppukokeiden osalta.

Koulumatkatuki

- Kysymyksiä:
 - Toivon tarkennusta siihen, millä tavoin opetuksen järjestäjälle tulee velvoite järjestää kuljetuksia toisen asteen opintoihin?
 - Miten kustannetaan ulkopaikkakunnalta tulevan opiskelijan maksuton koulukyyditys pienen naapurikunnan lukioon.
 - Om det för de studerande inte är möjligt att ta sig till skolan med kollektivtrafiken, är de då berättigade till taxiskjuts?
- V: Kunnille tai koulutuksen järjestäjille ei tule velvollisuutta järjestää koulukuljetuksia. Koulumatkat korvataan Kelan koulumatkatukijärjestelmän kautta. Jos ei ole mahdollisuutta käyttää joukkoliikennettä, koulumatkat korvataan oman matkustustavan perusteella eli rahallinen korvaus.

Erityiset matka- ja majoituskorvaukset

- K: Onko todella niin, että oppivelvolliset hakevat majoitus- ja matkakorvauksia koulutuksen järjestäjältä eikä Kelasta? Miten yhdenvertaisuus varmistetaan ja rahoituskokonaisuus rakentuu?
 - V: Oppivelvollisuuslain mukaiset erityiset matka- ja majoituskorvaukset haetaan koulutuksen järjestäjältä. Laissa on määritelty korvausten myöntämisperiaatteet. Lisärahoitus ohjataan koulutuksen järjestäjille harkinnanvaraisina korotuksina.

Opiskelijavalinta

- K: Ovatko oppivelvolliset etusijalla kevään opiskelijavalinnassa?
 - V: Opiskelijavalintaan ei tulossa keväällä 2021 muutoksia. Yhteishaussa lisäpisteitä annetaan edelleen perusopetuksen hakuvuonna tai edeltävänä vuonna suorittaneille.
- K: Vieläkö voi asettaa keskiarvorajoja?
 - V: Kyllä voi. Opiskelijaksi ottamisen perusteet eivät muutu.

Työpajojen rooli

- K: Voiko oppivelvollisuutta suorittaa työpajoilla ja jos voi mikä on koulutuksen järjestäjän rooli siinä?
 - V: Työpajat toimivat jatkossakin oppimisympäristöinä. Koulutuksen järjestäjät voivat sopia työpajojen kanssa, että opiskelijat hankkivat osaamista työpajatoiminnassa. Korvauksista sovitaan koulutuksen järjestäjän ja työpajojen välillä.

Uudistuksen määrärahat

- Julkisen talouden suunnitelma kehyskaudella 2021-2024:
 - vuonna 2021 yhteensä 27 milj. eur (22 milj. eur)
 - vuonna 2022 yhteensä 65 milj. eur
 - vuonna 2023 yhteensä 102 milj. eur (107 milj. eur)
 - vuonna 2024 yhteensä 129 milj. eur
- Määrärahat lisääntyvät vuositasolla ”tasaisen kasvun periaatteella”
 - ensimmäistä vuotta hieman etupainotettu (täydentävä talousarvio)
 - täysimääräinen lisäys v. 2024 lähtien, jolloin uudistuksen piirissä kolme ikäluokkaa
- Kuntien uudet tehtävät korvataan 100-prosenttisesti valtionosuusrahoitteisesti
 - kuntien lakisääteinen rahoitusosuus ei nouse
 - valtionosuusjärjestelmä yleiskatteellinen ja laskennallinen

Uusien tehtävien rahoitus

- Perusopetus
 - otetaan huomioon kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa tarkoitetun valtionosuusprosentin laskennassa
- Lukiokoulutus
 - kustannukset otetaan huomioon keskimääräisessä yksikköhinnassa
 - muutetaan rahoituslaissa säädettyä kuntien rahoitusosuutta, v. 2024 kuntien rahoitusosuus 52,21 % (nyt 57,3 %)
 - nostaa lukiokoulutuksen keskimääräistä yksikköhintaa kaikilla lukiokoulutuksen järjestäjillä
- Ammatillinen koulutus
 - määrärahassa kuntien rahoitusosuus v. 2017 tasossa (rahoituslaki 9 a §)
 - rahoitusasetuksessa säädetään oppivelvollisuuden korotuskertoimesta (0,06), jolla lisärahoitus kohdennetaan niille järjestäjille, joilla oppivelvollisuusikäisiä opiskelijoita (kohderyhmän toteutuneet opiskelijavuodet)

Mistä lisätietoja?

Oppivelvollisuuslaki (1214/2020)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214>

Hallituksen esitys HE 173/2020 vp

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_173+2020.aspx

OKM-nettisivut

<https://minedu.fi/oppivelvollisuuden-laajentaminen>

